

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่พิเศษของคนเราในการคิดจินตนาการและสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ที่ออกมาเป็นชิ้นงาน หรือเป็นรูปแบบวิธีการในการนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งส่วนตัว สังคม ประเทศชาติและโลกของเราให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างมหาศาล ฉะนั้นในวงการการศึกษาของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยจึงได้กำหนดให้ความคิดสร้างสรรค์เป็นจุดหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาทุกระดับ แม้กระทั่งระดับปฐมวัยซึ่งถือเป็นพื้นฐานการศึกษา หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 3) ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาไว้ดังนี้คือ “การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาตั้งแต่เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม” นอกจากนี้ปรัชญาการศึกษาดังกล่าว หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 9) ยังได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ว่า เมื่อจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะต้องบรรลุตามมาตรฐานด้านการมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์จึงถือเป็นภารกิจที่ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยต้องตระหนักในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 58-66) ได้กำหนดแนวการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดเป็นกิจกรรมประจำวัน วันละ 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวจังหวะ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา โดยเฉพาะกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทเด่นชัดในการส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือ ประกอบด้วยกิจกรรม ได้แก่ การวาดภาพ ระบายสี เล่นสีน้ำ พิมพ์ภาพ ปั้น ฉีก ปะติด และการประดิษฐ์ ดังที่ (อารี พันธุ์ณี. 2543 : 2) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวคนทุกคน และสามารถส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้พัฒนาสูงขึ้นได้ และ(อารี พันธุ์ณี. 2543 : 2) สนับสนุนว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน ฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง และยังเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยเท่าใด ก็จะได้ผลดีมากกว่านั้น โดยเฉพาะในช่วงก่อนวัยเรียน หรือช่วง 6 ขวบแรกของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง

ศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กกำลังพัฒนา ดังนั้นหากช่วงวัยนี้ เด็กได้รับประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสม และต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ก็นับเป็นการเริ่มต้นที่ดี ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่อมาและ วัยผู้ใหญ่

นอกเหนือจากประโยชน์ในการส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับดังกล่าว กิจกรรมศิลปะยังมีความหมายต่อตัวเด็กมาก โดยที่ กุลยา ดันติผลาชีวะ (2547ก : 2) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะเป็นช่องทางการสื่อให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก เกิดความสามารถในการรู้จัก เข้าใจและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้สอดคล้องกับวัย มีการประพฤติปฏิบัติตนในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม และมีความสุข ซึ่งกล่าวได้ว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง ซามิ (กูริพรรณ ทวีชาติ, 2549 : 71) เชื่อว่าความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัย พบว่า สื่อและวิธีการในการจัดกิจกรรมศิลปะยังมีลักษณะคงเดิม ซ้ำซากอยู่กับรูปแบบวิธีการเดิม ครูควรตระหนักถึงปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาดังกล่าว และทำการศึกษาค้นคว้ารูปแบบวิธีการที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการเรียนรู้จากเอกสาร สื่อเทคโนโลยี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ ได้ข้อสรุปว่า แนวคิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิธีการทำงานของสมอง โดยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพสมองในแต่ละช่วงวัย และให้ความสำคัญในเรื่อง “โอกาสแห่งการเรียนรู้” ซึ่งอาศัยความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการของสมอง มาส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย เช่นเด็กวัย 3-5 ปี การศึกษาการทำงานของสมอง พบว่า สิ่งที่กำลังรอการพัฒนาในช่วงนี้คือ ปัญญาภายนอกด้านความรู้ ความสามารถ ได้แก่ การใช้กล้ามเนื้อเล็ก ภาษา จินตนาการ และปัญญาภายในด้านคุณธรรม ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ การรู้ถูกรู้ผิด ซึ่งควรได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ดังเช่นความคิดสร้างสรรค์ จะเกิดได้อย่างเต็มศักยภาพ จากอารมณ์ที่ผ่อนคลาย รู้สึกมีความสุขกับงานที่กำลังทำอยู่ ตลอดจนการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549ก : 2 , กุลยา ดันติผลาชีวะ, 2549 : 229) จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัย จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อม ๆ กับความฉลาดทางอารมณ์ และเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี พบว่า การพัฒนาปัญญาภายนอกและภายใน ของแนวคิดที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง จะสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ซึ่งเน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและมีการเจริญสมาธิ ทำให้ใจบริสุทธิ์ พัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ตามปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ที่กล่าวไว้ข้างต้น อีกทั้งการจัดการศึกษาที่ถูกต้อง ก็คือ การฝึกอบรมจิตใจหรือฝึกอบรมจิตสำนึก ด้วยวิธีการทางพุทธศาสนา คือ ศิล สมาธิ และปัญญา (วนิช สุธารัตน์, 2549 : 30) ดังที่ สุภัทรา คงเรือง (2549 : 4) ก็ได้กล่าวว่า

การศึกษาอบรมตามแนวคิดและหลักการของพุทธศาสนาเชื่อว่า ไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา คือ หนทางแห่งการพัฒนาความเป็นมนุษย์

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่ง คือ งานวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547ค : 1-64) กล่าวว่า เป็นรูปแบบการจัดการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมของการแสดงออกด้านความรู้ ความคิดและจินตนาการ ซึ่งสามารถนำลักษณะของความงามและการได้ระบายออกทางอารมณ์มาเป็นสื่อการเรียนรู้ โดยมีผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า รูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนคือ 1) พัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาคิดให้กับเด็กอย่างน่าสนใจ เพราะมีการจำแนกรูปแบบศิลปะที่มีลักษณะของกิจกรรมชัดเจน บอกเป้าหมายของผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ มีขั้นตอนในการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นตัวกำกับ ทำให้เด็กปฐมวัยแสดงภาพสิ่งที่รู้สื่อออกมาในรูปสัญลักษณ์อย่างมีความหมาย ที่สามารถอธิบายพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 2) สามารถ คุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความพร้อมในการเรียนเป็นรายบุคคลได้ เพราะชิ้นงานศิลปะของเด็กจะบอกลักษณะความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาของเด็ก โดยเฉพาะที่ยังไม่สามารถใช้คำพูดในการสื่อสารได้ดี ครูจะเข้าใจถึงปัญหาของเด็กที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง โดยใช้ชิ้นงานของเด็กเป็นตัวจำแนก 3) เด็กสนุกและสนใจการเรียนมาก ซึ่งดีกว่าการสอนเนื้อหาอย่างเดียว โดยธรรมชาติของเด็กแล้ว เด็กมีความสนใจงานศิลปะเพราะเป็นมิติแห่งความงาม ได้ลงมือปฏิบัติ สนุกกับการค้นพบด้วยตนเองมากกว่าการรับรู้จากผู้ใหญ่ เด็กได้รับรูปแบบการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างเจตคติทางบวกในการเรียนรู้ 4) เน้นความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ ครูมีส่วนร่วมในการชมเชย และส่งเสริมให้เด็กรู้สึกเห็นความสำเร็จของตนอย่างอิสระ

ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมศิลปะ คือ การสร้างผลงานศิลปะอย่างสร้างสรรค์ ดังรายงานผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2549 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2549 : 44) ได้สรุปข้อมูลการประเมินพัฒนาการนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของอำเภอบางปะหัน จำนวน 31 โรงเรียน พบว่า ระดับพัฒนาการเฉลี่ยด้านการสร้างผลงานศิลปะอย่างสร้างสรรค์ เท่ากับ 2.73 หรือร้อยละ 90.88 ซึ่งถือว่าผู้เรียนยังไม่ได้รับการพัฒาให้เต็มศักยภาพ โดยที่โรงเรียนวัดนาค อำเภอบางปะหัน ก็พบปัญหาจากผลการประเมินพัฒนาการด้านการสร้างผลงานศิลปะอย่างสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ และเห็นความจำเป็นกับปัญหาดังกล่าว จึงจะศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา กับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบว่าผู้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงาน

ของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ทำให้ไม่พบว่ามีคำตอบของคำถามวิจัยที่ว่าความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ แตกต่าง กันหรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยและส่งผลต่อเด็กปฐมวัยให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งผลของการวิจัยนอกจากจะช่วยให้ทราบว่า การใช้การเรียนรู้รูปแบบใดทำให้เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากันแล้ว ยังสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมอื่น ๆ สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวของการจัดการศึกษา ตามมาตรา 22 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (2547 : 12) ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร

ประชากรเป็นผู้เรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในอำเภอบางปะหัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 31 ห้องเรียน ผู้เรียน 421 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดนาค อำเภอบางปะหัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 1 ห้องเรียน ผู้เรียน 30 คน แบ่งผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน ซึ่งได้มาจากการจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มกระทำโดยจัดเรียงลำดับการประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จากสูงไปหาค่า แล้วจับคู่ (Matching) ใส่งในกลุ่มทดลองกลุ่มแรกและกลุ่มหลังสลับกันไปจนครบและได้ผู้เรียน ที่มีผลพัฒนาการสูงไปหาค่า คละกันทั้ง 2 กลุ่ม จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีจับฉลาก กลุ่มแรกเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา และกลุ่มหลังเป็นกลุ่มทดลองที่ 2 จัดการเรียนรู้ตามรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่การจัดการเรียนรู้แบ่งเป็น 2 วิธี ดังนี้

2.1.1 การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบของไตรสิกขา

2.1.2 การจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ความคิดสร้างสรรค์

2.2.2 ความฉลาดทางอารมณ์

2.3 ขอบข่ายเนื้อหา

ขอบข่ายของกิจกรรม ที่นำมาใช้ในการวิจัยคือ กิจกรรมศิลปะซึ่งเป็นกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4 ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้

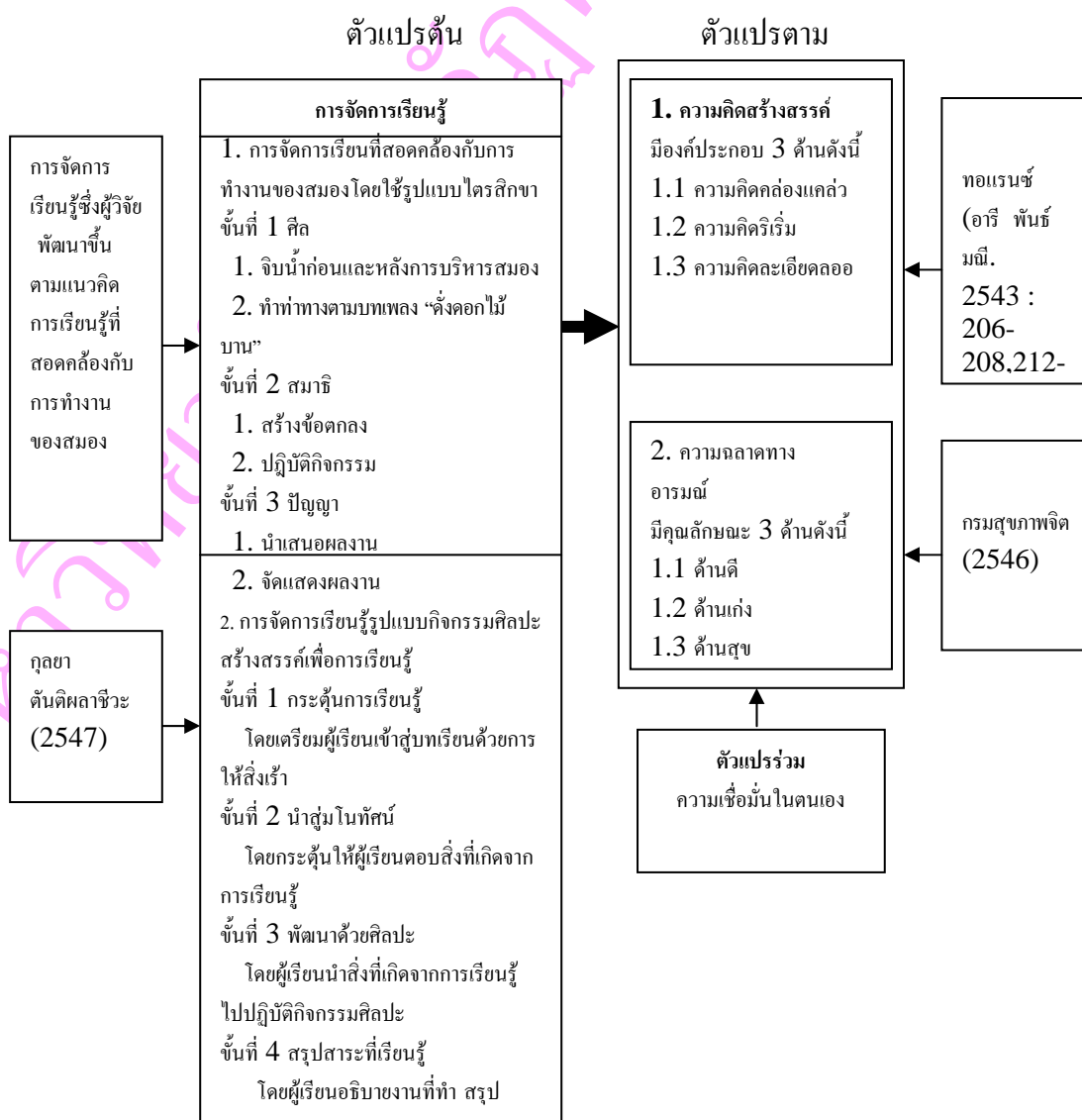
ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ในช่วงกิจกรรมศิลปะ ทำการทดลองเป็นระยะเวลา 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง

2.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้เรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ไม่เคยได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา และรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้มาก่อน

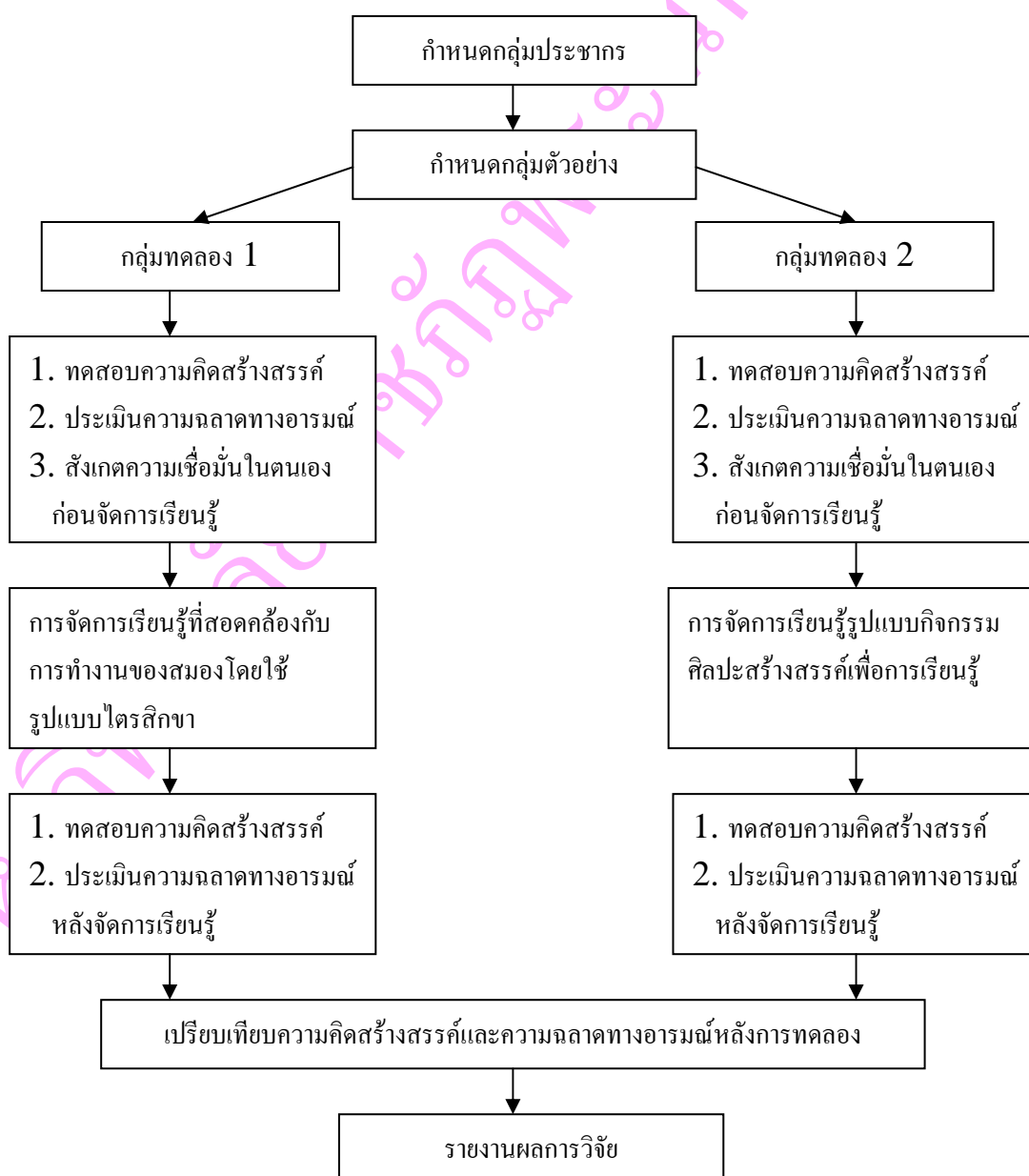
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นศีล ขั้นสมาธิ ขั้นปัญญา และรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ โดยนำมาจาก กุลยา ดันติผลลาชีวะ (2547 : บทคัดย่อ) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นการเรียนรู้ ขั้นนำสู่มนโทัศน์ ขั้นพัฒนาด้วยศิลปะขั้นสรุปสาระที่เรียนรู้ โดยนำมาใช้ในกิจกรรมศิลปะ เพื่อศึกษาผลของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ และศึกษาผลของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งมีคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุข รายละเอียดดังปรากฏในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ สามารถเขียนขั้นตอนการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัย ระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวคิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง หมายถึง การนำผลจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของสมอง และการเรียนรู้ของสมองในแต่ละช่วงพัฒนาการของมนุษย์ มาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

รูปแบบไตรสิกขา หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นศีล ขั้นสมาธิ และขั้นปัญญา

การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา หมายถึง การจัดการเรียนรู้จากการนำผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของสมอง มาเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการเรียนรู้รูปแบบไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนสามารถดูแลตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและใจ ให้อยู่ในสภาพเป็นปกติพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนจับน้ำก่อนและหลังการบริหารสมอง และทำท่าทางตามบทเพลง “คิ่งดอกไม้บาน”

ขั้นที่ 2 สมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนมีความจดจ่อในการลงมือทำกิจกรรม โดยผู้เรียนร่วมสร้างข้อตกลง และปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 3 ปัญญา หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียน โดยสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้โดยผู้เรียนนำเสนอผลงาน และจัดแสดงผลงาน

การจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดย กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547ค : บทคัดย่อ) ซึ่งเป็นการใช้กิจกรรมศิลปะเป็นฐานของการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการสอนที่ต้องการ โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กระตุ้นการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นเตรียมเด็กเข้าสู่บทเรียนด้วยการให้สิ่งเร้า และการจูงใจให้เด็กคิดตาม ที่นำไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์การสอนหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ

ขั้นที่ 2 นำสู่มนต์สนัน หมายถึง ขั้นการกระตุ้นให้เด็กสะท้อนคิดโยงความรู้และประสบการณ์ที่มีเพื่อให้เด็กตอบสิ่งที่เด็กได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นองค์ความรู้หรือมนต์สนันตามจุดประสงค์การสอน

ขั้นที่ 3 พัฒนาด้วยศิลปะ หมายถึง ขั้นของการนำความรู้หรือมโนทัศน์ตามจุดประสงค์ของการสอนศิลปะสร้างสรรค์ตามรูปแบบศิลปะที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ

ขั้นที่ 4 สรุปสาระการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นที่เด็กได้อธิบายงานที่ทำให้ความเห็น และสรุปองค์ความรู้หรือมโนทัศน์ที่เด็กได้เรียนรู้ตามจุดประสงค์การสอน

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง คะแนนความสามารถของผู้เรียนในการบูรณาการประสบการณ์ ความคิด และจินตนาการโดยการสื่อออกมาเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่หลากหลายและแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบคู่ขนานด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการคิดได้อย่างรวดเร็วแตกต่างออกไปไม่ซ้ำกัน และมีปริมาณมากในเวลาจำกัด

ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการคิดสิ่งแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดเดิม ไม่ซ้ำกับผู้อื่น

ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง คะแนนความสามารถทางอารมณ์ของผู้เรียนในการปฏิบัติตนอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ โดยประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังนี้

ด้านดี หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยประเมินจากการรู้จักอารมณ์การมีน้ำใจ และการรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด

ด้านเก่ง หมายถึง ความพร้อมที่จะพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ โดยประเมินจากความกระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และกล้าแสดงออกในทางที่ดี

ด้านสุข หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะทำให้เกิดความสุข โดยประเมินจากการมีความพอใจ ความอบอุ่นใจ และความสนุกสนานร่าเริงแจ่มใส

กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ เช่น การวาดภาพระบายสี การปั้น การฉีก-ตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อยวัสดุ การประดิษฐ์ ฯลฯ

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กชายและหญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 อำเภอบางปะหัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

แบบทดสอบคู่ขนานด้านความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยอาศัยแนวคิดการสร้างแบบทดสอบคู่ขนานด้านความคิดสร้างสรรค์โดยใช้รูปภาพของ ทอเรนซ์

แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง แบบประเมินที่ผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบ ประเมินมาตรฐานของกรมสุขภาพจิตที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดทาง อารมณ์ของเด็กอายุ 3-5 ปี

ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง คะแนนความสามารถทางพฤติกรรม ในการกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ สามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง เหมาะสมตลอดจนมีความภาคภูมิใจในตนเอง

สมมติฐานการวิจัย

ความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัยระหว่าง การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองโดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความฉลาดทาง อารมณ์ในกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัย ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยใช้รูปแบบไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้
2. เป็นแนวทางสำหรับครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กปฐมวัยได้นำการจัดการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ ที่ สอดคล้อง เพื่อศึกษาผลการพัฒนาด้านความคิดที่นอกเหนือจากความคิดสร้างสรรค์ เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาฯ หรืออาจศึกษาผลด้านคุณธรรม จริยธรรม ก็เป็นแนวทางที่สามารถศึกษาได้